

Inlaga till Riksantikvarieämbetet gällande planerad försäljning av Salsta slott och kronomark (Lena-Salsta 1:5)

Med anledning av den försäljningsprocess av Salsta slott som initierats av Statens fastighetsverk (SFV) vill undertecknade med denna inlaga tydliggöra varför det ur ett kulturarvsperspektiv vore både olämpligt och felaktigt att privatisera slottet. I det underlag SFV tagit fram, *Anhållan om yttrande gällande avyttring av SBM* (diarienummer 0912/25), samt i den bifogade kulturhistoriska värdebeskrivningen (SFV 2025-04-16) finns avsnitt som behöver belysas ytterligare för att försäljningens premisser ska kunna förstås.

Inledning och översikt

Salsta är del av en kulturmiljö som sträcker sig långt tillbaka i tiden. Läget längs vattenleden mellan Dannemoras järnmalmsfyndigheter och de rika bygderna i Valsgärde och Gamla Uppsala var strategiskt redan under förhistorisk tid. Det nuvarande slottet är uppfört under 1670-talet, med fundament från ett renässansslott från 1613, som i sin tur är byggt på resterna av en medeltida borganläggning. Det barockslott som möter besökaren idag är alltså bara ett steg i Salstas långa historia. Utöver autentiska interiörer från 1600-talet finns här även inredningar från alla de följande århundradena bevarade.

Salsta har varit i en och samma släkts ägo sedan 1301. Familjen von Essen sålde Salsta till dåvarande Domänverket 1976 och egendomen ägs idag av Statens fastighetsverk. Slottet är statligt byggnadsminne sedan 1993, vilket innebär att slottsbyggnaden med dess fasta inventarier är skyddade. Slottets lösa inventarier är i Nationalmuseums ägo, och kommer att monteras ned före en visning för en privat spekulant (UNT 2025-08-07). Hur uppdelningen mellan lösa och fasta inventarier ska genomföras är i dagsläget inte helt fastställt. Uppdelningen innebär att man i många fall kommer att splittra upp rumsinredningar som komponerats som helheter och som har fått bestå sedan de skapades.

I inlagan hänvisas till två statliga utredningar rörande SFV:s bestånd av kulturfastigheter, dels *Kulturfastighetsutredningen* (SFV 2009), dels *Statens kulturfastigheter - urval och förvaltning för framtiden* (SOU 2013:55). SFV offentliggjorde i december 2024 beslutet att Salsta tillsammans med ytterligare 36 kulturfastigheter skall utredas för försäljning. Försäljningen planeras gå till så att Nationalmuseum tömmer slottet sommaren 2026, att därefter slottsfastigheten avstyckas och säljs, och därefter den övriga egendomen.

Salsta är idag ett levande och tillgängligt kulturarv. Över 14 000 personer besökte slottet 2024 – besökare ur alla generationer, som hittar till Salsta för många olika typer av aktiviteter och som får uppleva en unik och spännande miljö. En försäljning till en privat köpare innebär däremot att kulturarvet slås sönder och slottet med stor sannolikhet görs otillgängligt för både allmänhet och forskare.

Inlagan är uppdelad i tre delar:

- Urvalskriteriet att ”spegla statens historia” (s. 2)

Här förklaras varför argumentationen som används i utredningen *Statens kulturfastigheter - urval och förvaltning för framtiden* (SOU 2013:55) är otillräckligt underbyggd, samt att den används av SFV på ett missvisande sätt vad gäller Salsta slott.

- En kulturhistorisk helhet (s. 6)

Här beskrivs de kulturhistoriska värden och den forskningspotential som Salsta inrymmer, och varför dessa går förlorade vid en fortsatt försäljningsprocess.

- Ett tillgängligt och brukat kulturarv (s. 11)

Här beskrivs Salstas nuvarande verksamhet, roll och förankring i lokalsamhället och varför SFV i och med förvaltningen Salsta har en given möjlighet att fortsätta uppfylla ett av myndighetens viktigaste uppdrag – nämligen att vårda, utveckla och tillgängliggöra Sveriges kulturarv.

Urvalskriteriet att ”spegla statens historia”

Två statliga utredningar

År 2009 redovisades *Kulturfastighetsutredningen*, som drog den tydliga slutsatsen att Salsta skulle behållas som statlig egendom. Detta utifrån Salstas höga kulturhistoriska värden och dess potential för framtida forskning (*Kulturfastighetsutredningen del 1*, 2009, s. 30–31).

I den ”berättelsemodell” som då utgjorde urvalsgrund kategoriserades Salsta som tillhörande berättelse nummer ett. Berättelserna är i tur och ordning som följer:

- *Att styra, beskatta och döma – om rikets enande och den moderna statens framväxt*
- *Om vetenskap, utbildning och intellektuell kultur*
- *Ekonomiskt liv och handelns förutsättningar*
- *Tro och religion genom tiderna*
- *Maktbalans – integration och expansion*
- *Den socialmedicinska utvecklingen i Sverige* (*Kulturfastighetsutredningen*, 2009).

Modellen företräder en väletablerad svensk historisk och historiedidaktisk tradition, nämligen att omväxlande berätta politisk, ekonomisk, social, kulturell, vetenskaplig och religiös historia för att på så sätt låta de olika berättelserna komplettera varandra och förstås i varandras belysning.

I *Kulturfastighetsutredningens* inledande redovisning motiveras tydligt att dessa fastigheter ska kvarstå i statlig ägo: ”SFV anser att det ligger i samhällets intresse att staten behåller sitt ägarskap för de fastigheter som ingår i berättelserna och därmed säkerställer att förvaltningen sker med den kompetens som tillgodoser beståndets särskilda behov.” (*Kulturfastighetsutredningen*, del 1 2009, inledande redovisning s. 1–2). Det är alltså vilseledande när SFV:s företrädare Peter Wallin påstår att beslutet att sälja Salsta är en konsekvens av ett flertal statliga utredningar (*Morgon i P4 Uppland* 2025-07-14), eftersom de två utredningar som har gjorts kommer till rakt motsatta slutsatser i frågan.

I direktivet från 2012 inför framtagandet av utredningen SOU 2013:55 framstår ingen målsättning att tydligt snäva in innehavskriteriet, utan däremot anges att ”Kulturfastighetsutredningens förslag om vilka kulturhistoriskt värdefulla fastigheter staten bör förvalta bör i princip tillämpas” (Dir. 2012:7, s. 3–4).

År 2013 redovisades utredningen *Statens kulturfastigheter - urval och förvaltning för framtiden* (SOU 2013:55). Här föreslås att Salsta ska säljas, med argumentet att slottet inte i tillräckligt hög utsträckning speglar statens historia (SOU 2013:55, s. 151). Det är ett kriterium som i utredningen framstår närmast som uppkommet på frihand: "Utredningen har dock uppfattat(!) det grundläggande kriteriet för statens innehav som att beskriva hur staten har organiserat och manifesterat sig genom historien" (SOU 2013:55, s. 117). Argumentationen för kriteriet baseras på en artikel, av historikern Tobias Harding (SOU 2013:55, s. 104). Artikeln handlar om formulerandet av en nationell berättelse över tid och betonar perioden närmast efter den franska revolutionen som betydande för framväxten av ett nationalstatsmedvetande (Harding 2013, s. 44–47). Utöver Harding görs en referens till historikern Peter Aronsson, där utredningen uppenbart feltolkar intentionen i Aronssons forskning om historiebruk genom att framställa det som att Aronsson skulle legitimera eller förespråka att 1800-talets historiesyn appliceras på nutida förhållanden, vilket inte stämmer (SOU 2013:55, s. 105; jf. Aronsson, 2004).

Det kan nämnas att även i Kulturfastighetsutredningen finns en skrivning på temat statens historia, vilken dock är öppnare och inkluderar ett indirekt statligt inflytande: "Den framväxande statens direkta och indirekta inflytandesfär i form av maktförhållanden, sociala relationer och lösningar av samhällsrelaterade problem under olika epoker har legat i fokus för berättelserna." (Kulturfastighetsutredningen del 2, 2009, s. 3).

Slutsatsen av ovanstående är att resonemang och slutsatser i SOU 2013:55 framstår som både otillräckligt underbyggda och förvillande framställda.

Vidare bör framhållas att 2025 års samhälle inte är detsamma som 2009 eller 2013. Oavsett vilken historiesyn man företräder kan en kulturarvspolitik lika lite som en utrikespolitik eller försvarspolitik plockas upp ur byrålådan och appliceras rakt av efter tolv år. År 2024 skriver Harding ett blogginlägg som kan läsas som en reservation för sin tidigare artikel, eller för hur den skulle kunna tolkas: "Om jag inte mins helt fel hade jag skrivit texten åtminstone ett par år tidigare. [...] Texten är präglad av tid då nationalismens återkomst inte hade gått lika långt". Blogginlägget fortsätter med ett resonemang om att Harding både 2013 och 2024 anser att en möjlig statlig nisch i kulturlivet är att "bevara och tillgängliggöra det kulturarv som svenska staten förvaltar" samt att han "uppfattar både kulturarvet och det pluralistiska samhället som värda att slå vakt om." (Harding, <https://synpunkter.blogspot.com/2024/10/vilka-ar-nationen-kulturarvet-staten.html>, hämtad 2025-07-26).

En framåtsyftande passage i SOU 2013:55 är "Modellen och urvalet är vidare tidsbundet och måste därför återkommande prövas. Det finns också anledning att anta att framtida kunskapsuppbyggnad kan bidra till nya berättelser som betonar ytterligare aspekter av den statliga verksamheten" (SOU 2013:55, s. 117), vilket måste förstås som en öppning för fortsatt diskussion om urvalsprincipen och kunskapsunderlaget.

Salstas relation till kronans och statens historia

Argumentet att Salsta saknar relevans för statens historia har vid återkommande tillfällen framförts av SFV:s företrädare för syftet att motivera försäljningen (se t.ex. UNT 2022-05-15, 2025-07-15). Ovan har tillkomsten av kriteriet diskuterats. För att även bemöta kriteriet

i sig följer här en sammanfattning av Salstas och dess ägares relation till statens historia:

Salstas historia går tillbaka till tiden då frälset formaliserades i och med Alsnö stadga 1280. Salsta har bland annat bebotts av lagmannen i Upplands dotter Ramborg Israelsdotter And (–1332), riksdrotsen Nils Abjörnsson (Sparre av Tofta) (–1359) och av två riksföreståndare under Kalmarunionens tid, Bengt Jönsson (Oxenstierna) (ca 1390–ca 1450), tillika lagman i Uppland, och hans son Jöns Bengtsson (Oxenstierna) (1417–1467), som dessutom var ärkebiskop.

Under Kalmarunionens slutfas (1516) brändes borgen av Sten Sture d.y., då Salstas ägare Sten Oxenstierna (ca 1456–1516) hade tagit ställning för unionskungen. Under 1500- och tidigt 1600-tal var Salstas slottfru Sigrid Sture (1538–1613) – en sondotter till Sten Sture d.y. Sturesläktingarna uppfattades som ett hot av kung Erik XIV, vilket ledde till att Sigrid Stures far och bröder mördades, i de så kallade Sturemorden 1567. Sigrid Stures make, lagmannen i Uppland Ture Bielke (ca 1510–1577) fick sedan av Johan III uppdraget som Erik XIV:s fångvaktare i Örbyhus, och var sannolikt den som lät förgifta den avsatte kungen. Härmed illustrerar Salstas historia tydligt hur lojaliteterna skiftar under denna dramatiska epok av statsbildningen.

Under stormaktstiden återfinns två generalguvernörer bland Salstas ägare. Den förste av dem var Nils Bielke d.ä. (1569–1639), som satt med i domstolen i rättegången i Linköping år 1600 då hertig Karl dömde Sigismunds anhängare till döden. Han utnämndes senare till generalguvernör i Finland och är uppmärksammas för hur han där moderniserade rättsväsendet. Hans sonson Nils Bielke d.y. (1644–1716), som lät bygga det nuvarande slottet, var bl.a. ambassadör i Frankrike vid Ludvig XIV:s hov och senare generalguvernör i Pommern.

Under frihetstiden var Nils Bielkes son Ture Gabriel Bielke aktiv i mösspartiet, där han efterträdde sin släkting Arvid Horn som ledare. År 1756 låg Salstas ägare Erik Brahe bakom en misslyckad statskupp som var tänkt att återge kungen makt, och dömdes därför till döden och avrättades. Hans son Magnus Fredrik Brahe var tidigt Gustav III:s förtrogne, men kom senare som lantmarskalk att rikta skarp kritik mot kungen. Han pekades även ut som en av de sammansvurna bakom mordet på kungen, men någon rättegång mot honom kom aldrig att genomföras. Magnus Fredrik Brahes son Magnus Brahe var i sin tur Karl XIV Johans närmaste man, ledande inom det s.k. sängkammarregementet och kungens tolk i den svenskspråkiga offentligheten.

Syftet med denna sammanställning och den närmast följande fördjupningen är att visa hur den svenska staten tagit form och hur den sett ut på olika sätt över århundradena, samt att detta i högsta grad avspeglas av just Salsta slotts ägare:

Ett viktigt steg på vägen mot statsformering var kung Magnus Ladulås överenskommelse med frälseståndet om skattefrihet mot rusttjänst 1280, vilket bland annat ledde till att adeln anlade borgar för att befästa sin nya samhällsroll. Statsbildningsprocessen präglades vidare av strider mellan anhängare till unionskungarna och de svenska tronaspiranterna under Kalmarunionens år, där lojaliteterna inte var självklara och snabbt kunde skifta. De medeltida kungarna var beroende av att samverka med kyrkan, och ärkebiskopar och biskopar hade stor politisk makt. Under åren 1448–1467 var Salstas ägare Jöns Bengtsson (Oxenstierna) ärkebiskop, vilket inte endast innebar att han var kyrkans högste företrädare, utan också riksrådets främste ledamot och en stark realpolitiker. Utifrån sin position som ärkebiskop kom han att leda upproren mot kung Karl Knutsson Bonde, och valdes till riksföreståndare efter det att Bonde flytt landet.

Under 1400-talet stärktes ärkebiskopens politiska makt, vilket bl.a. visas av att ärkebiskopsborgen Stäket belägrades 1516 då ärkebiskopen Gustav Trolle tog ställning mot Sten Sture d.y., och brändes ned 1518 i syfte att förhindra framtida starka maktkluster runt

ärkebiskopen. Uppfattningen om den hotbild mot kronan som låg i en alltför dominant ärkebiskop kom att få betydelse för Gustav Vasas kyrkopolitik.

Vasasönernas tid innebar uppgörelser mellan Gustav Vasas söner och frågan om hertigdömenas betydelse inom riket: Hertig Karl, sedermera Karl IX byggde upp en maktbas utifrån sitt hertigdöme och den svenska adeln splittrades mellan anhängare till honom och anhängare till hans brorson, kung Sigismund. När Karl tagit makten insåg han risken med starka hertigdömen, eftersom det var på den vägen han själv hade vunnit sin makt, varefter riket konsoliderades. Under hela denna period byggde tronaspiranternas framgång eller fall på deras förmåga att upprätta lojalitetsband och nätverk med adeln, vilket tydligt avspeglas i Sigrid Stures, Ture Bielkes och Nils Bielkes d.ä:s biografier.

Den svenska statsbildning som framstod under 1600-talet var en konglomeratstat med provinser runtom Östersjön. Detta var en vanlig tidigmodern statsbildningsprincip (begreppet tidigmodern syftar på ungefär 1500- t.o.m. 1700-talet), som i Europa skulle bestå som längst i Tyskland, Italien och Österrike-Ungern. En konglomeratstat innebär att provinser är samlade under en monark men inte nödvändigtvis under en enhetlig lagstiftning, beskattnings- eller utskrivningsprincip. Salstas båda ägare Nils Bielke d.ä. och Nils Bielke d.y. var generalguvernörer inom det svenska stormaktsväldet – i Finland resp. Pommern – vilket belyser stormaktsstatens och konglomeratstatens funktion och princip.

Byggherren Nils Bielke d.y:s sonson, namnen Nils Bielke (1706–65), började sin karriär som svensk kammarherre och blev efter konversion till katolska kyrkan senare påvlig ämbetsman och senator i Rom. Konversionen innebar bl.a. att han förlorade arvsrätten i det lutherskt ortodoxa hemlandet; en historia som belyser aspekter av statskyrkans roll i den svenska statens historia. Inredningen av slottskapellet på Salsta, med dess nunneporträtt och altartavlans Maria Magdalena-motiv vittnar dessutom om att redan farfar byggherren hade en faibles för det franskt katolska.

Under frihetstiden fanns starka strömningar inom adeln som blickade tillbaka på stormaktstiden och ansåg att kungen borde ha mer makt, vilket Erik Brahes försök till statskupp illustrerar. Gustav III:s regeringsperiod sammanföll med revolutionen i Frankrike, varför han vannlade sig om de ofrälse stöd, men däremot felbedömde det adliga motstånd som skulle bli hans död, vilket Salstas ägare Magnus Fredrik Brahe representerar.

Först under 1800-talet började principerna för staten likna dagens: I 1809 års författning avskaffades enväldet för en parlamentarisk princip med begränsad kungamakt. Under 1800-talet kommer Salstas ägare att representera politikens konservativa sida, såsom Magnus Brahe som var Karl XIV Johans närmaste man, och Fredrik von Essen som först var riksdagsman för adelsståndet, därefter för högern i första kammaren och slutligen finansminister under regeringen Bildt. Efter avslutad politisk karriär utnämndes han av Oscar II till riksmarskalk.

Slutsatsen blir att Salsta är ett alldeles utmärkt objekt för att diskutera och illustrera statens utveckling – oavsett hur man väljer att värdera urvalskriteriet i sig. Det går inte att förstå statens utveckling utan att väga in adelns roll. På Salsta går det att illustrera hur beroende kronan varit av adeln, ett förhållande som för hela perioden före 1800 är det närmaste man ens kan komma att tala om en stat. Statens historia är inte enbart kungarnas historia. Liksom kronan är en del av den statliga överbyggnaden är också ärkebiskopar, riksföreståndare, generalguvernörer etc det. Om inte Salsta kvalificerar sig bland byggnader viktiga för statens historia finns få andra byggnader som kan göra det.

Offentligt och privat

SFV:s motargument till ovanstående är att Salsta är en privat bostad (*Morgon i P4 Uppland* 2025-07-14; *UNT* 2025-07-15). Argumentet är anakronistiskt och ur ett historiskt perspektiv irrelevant: En nutida förståelse av begreppen offentligt och privat kan inte appliceras på vare sig medeltiden då Salstaborgen fungerade som försvarsanläggning eller på den efterföljande tidigmoderna epoken. Enligt den tidigmoderna allegoriska samhällssynen var samhällets ståndsskillnader av Gud givna och var och en hade uppgiften att manifestera sin plats genom sin samhällsgärning liksom i sin yttre representation. Att vara adlig var en förutsättning för att komma i fråga för högre statliga ämbeten och däri ingick att i byggnation, liksom i klädedräkt, bjudningar m.m. manifestera sin tillhörighet till adelsståndet (Englund 1989, s. 26–31; 80). Adels slott var därmed inte privata i dagens förståelse utan snarare representationsbyggnader, manifestationer av social och politisk makt, vilket Salsta är ett tydligt exempel på. Detta illustreras också av att även adelns kvinnor – som saknade formell politisk makt – uppfostrades till att förstå politik ”eftersom de rörde sig i en alltigenom politiserad omgivning” (Norrhem 2007, s. 59). Bostaden var en spelplats för rangbaserade politiska och sociala hierarkier som tog sig uttryck i bland annat rumsdisposition och i vilka besökare som hade tillträde till vilka rum (Wahlberg Liljeström 2007, s. 48–50). En adelsman måste enligt tidens mått kunna ta emot ett kungligt besök, därav exempelvis ett bevarat sovrum inrett för en drottning – Drottningkammaren på Salsta.

Föreställningar och förhållningssätt till begreppen privat och offentligt under den tidigmoderna perioden är ett forskningsfält i sig (se t.ex. Birkedal Bruun 2022, s. 22; Lindström & Tagesson 2021, s. 144). Ungefär från och med 1800 går det att uppfatta en förståelse av begreppen som börjar likna dagens, vilket gör att det med fokus på de senaste två århundradenas historia är lätt att dra förenklade slutsatser kring de föregående epokerna. *Salsta med dess långa historia och dess många ägare i maktens toppskikt är ett utmärkt objekt för att illustrera hur förhållningssätt till privat och offentligt skiftat över tid.*

En kulturhistorisk helhet

Ovan har urvalskriteriet ”statens historia” diskuterats. Oavsett hur man väljer att värdera kriteriet är det otillräckligt för syftet att bedöma kulturhistoriska värden.

Salstas läge är centralt sedan förhistorisk tid. Längs Vattholmaåsen och vid Lena kyrka finns gott om fornminneslämningar och så även på själva egendomen; här finns ett gravområde, en fångstgrop och på östra sidan om väg 290 en fornborg, sannolikt uppförd under tiden 200–550 e.Kr. och som kan ha haft både strategisk betydelse och funktion som tillflyktsplats vid orostider (Berglund 2016, s. 12). Den medeltida sockenkontexten är central för förståelsen av hur de uppländska stormannasläkternas nätverk tog form. Det finns dokumenterat att Salstaegendomen under 1500-talet sträckte sig i nordlig riktning till Dannemorasjön och därmed hade förbindelse med Dannemora gruva (Isaksson 1995; Rahmqvist 1996). På vattenvägarna tog man sig sedan vidare till Uppsala och Skokloster, som fr.o.m. 1756 ägdes av samma släkt som också ägde Salsta.

Salsta är ett sammanhållet gods med marker och ekonomibyggnader. Detta lyfts fram i Kulturfastighetsutredningen utifrån de viktiga möjligheter det ger att beforska och illustrera sådant som godsorganisation och ekonomi, arbetsdelning och odlingar (Kulturfastighetsutredningen

2009, s. 30–31). Det finns ett för tiden unikt och välbevarat kartmaterial som utgörs av en konceptsamling från 1641 och en privat geometrisk jordebok från 1644, vilket innebär att Salstagodset med dess förlänta krono- och skattegårdar kan studeras i detalj (Tollin 2019). Tillsammans med senare kartmaterial (1711) ger det möjlighet att studera och illustrera odlingens och gårdsstrukturens utveckling och förändring över tid, möjligheter som utvecklats under senare år grundat på bland annat arkeologins landvinningar i att arbeta med exempelvis pollenanalyser. På slottets närområde har odling av köks- och nyttoväxter bedrivits, med köksträdgård, kryddtäppor, kålgård och humlegård och här finns synligt bevarade spår av bevattnings- och fiskdammar, möjligt att beforska mer än vad som hittills har gjorts och för vilket det finns en aktuell ansökan om projektstöd (Olausson 2025). På marken i slottets omedelbara närhet finns rester av hamn och vallgrav samt spår efter husgrunder till ekonomibyggnader såsom stall och smedja, vilka ungefärligt framgår på en avbildning av Erik Dahlberg och har koppling till den medeltida borgen och renässansslottet.

Själva slottsfastigheten inrymmer arkitektur från medeltiden och framåt, inredda autentiska miljöer och konsthistoriska skatter. Salstaborgens medeltida grund syns tydligt i det nuvarande slottets källare och bottenplanets murverk. Här finns också en bevarad trädörr med järnbeslag som bedömts som medeltida. Från renässansslottet som uppfördes 1613 har bottenvåningens pelarfarstu bevarats. Den nuvarande slottsbyggnaden, ursprungligen ritad av Nicodemus Tessin d.ä. och färdigställd av Mathias Spihler, restes 1672–78. Slottet inreddes under de närmast följande decennierna och i kapellet finns ett angivet årtal, 1711. De överväganden som gjorts under byggnationsprocessen finns dokumenterade i skisser, brev, memorial, räkenskaper och inventarieförteckningar, vilket tillsammans med en tillgänglig slottsbyggnad visar förhållningssätt till byggnationens praktiska och ekonomiska förutsättningar och ger ett utmärkt material för framtida forskning (Wahlberg Liljeström 2007, s. 206–207). I det pågående Tessin den äldre-projektet vid Uppsala universitet intar Salsta en central roll som viktigt exempel. De flesta Tessinslott är i privat ägo och inte liksom Salsta tillgängliga för en bred allmänhet.

Renoveringar och nyinstallationer har ägt rum vid ett flertal tillfällen – omkring 1750, 1780, 1810, 1920 och 1950, ofta i samband med generationsväxlingar. Alla dessa ombyggnationer visar hur man förhållit sig till byggnadens befintliga inventarier och samtidigt velat modernisera den. Därför är Salsta interiört värdefullt inte endast för de bevarade praktverken från 1600-talet såsom stuckaturer och stoffflädertapet, utan också för att slottet kan visa på hur man förhållit sig till epokenas skiftande stilideal och byggnadstekniska förutsättningar, de avvägningar som gjorts mellan att bevara och förnya och hur man förmått smälta samman de olika stilarna till en helhet. Många av ombyggnationerna är dokumenterade och sammanställda i SFV:s vårdprogram. Detta gör att det finns goda förutsättningar att fördjupa forskningen om såväl godsorganisation, ekonomi, byggnadstekniker och stilideal, samt om hur man förhållit sig till sådant som uppvärmning, belysning, matlagning, bekvämlighet och rumsdisposition över tid.

Herrgårdsforskning och materiell kultur är ett växande internationellt forskningsfält (se t.ex. <https://encounter.network/network-activities-and-initiatives/> (hämtad 2025-08-21); Stobart och Rothery 2016; Burghartz et. al, 2021), till vilket Salsta med dess autentiska och mångsidiga miljöer kan bidra med betydelsefulla pusselbitar.

Salstas värde ska även ses i ett större perspektiv: Sverige är det enda skandinaviska landet med en utvecklad fransk barockarkitektur. De franska barockslotten och deras inredning förstördes i hög

utsträckning under den franska revolutionen. Sverige har varit förskonat inte bara från 1800-talets revolutioner utan även från 1900-talets världskrig och bombningar och har därmed ett bevarat historiskt kulturarv att vårda, av värde inte bara ur ett svenskt utan även ur ett internationellt perspektiv. Som exempel kan nämnas att det tyska forskarnätverket *Herrenhauszentrums des Ostseeraums* (Herrgårdscentrum i Östersjöregionen) för närvarande har en aktuell projektansökan för ett tioårigt projekt där Salsta är ett av de exempel som lyfts fram.

En försäljning splittrar kulturarvet

I Riksantikvarieämbetets (RAÄ) manual *”Underlag från förvaltande myndigheter inför yttrande om avyttring”* (utkast) anges att *”Ett statligt byggnadsminne får inte avyttras om det finns risk för att avyttringen kan leda till att dess kulturhistoriska värde minskar.”* (s. 4). Redan här bör RAÄ se skäl att avråda från försäljningen, sett till Salstas höga kulturhistoriska värden. Försäljningen planeras att genomföras på så sätt att först slottsfastigheten och därefter övriga delar av egendomen avstyckas och säljs. Redan här upphör möjligheten att bevara det sammanhållna kulturarvet.

Vad gäller inventarierna har dessa delats upp på så sätt att SFV äger de fasta inventarierna, vilka finns kortfattat definierade i beskrivningen av det statliga byggnadsminnet (1993-01-28), medan Nationalmuseum äger de lösa inventarierna, av vilka många funnits på slottet sedan 1600-talet. De lösa inventarierna kommer att förbli i statlig ägo även efter ett köp, och kommer att monteras ned av Nationalmuseum redan före en visning för en privat spekulant. Detta för att undvika risken för konflikt om köparen fått uppfattningen att fler saker ingår i köpet än vad som sedan är fallet. I SFV:s underlag till Länsstyrelsen framgår ej detta förhållande, vilket innebär att Länsstyrelsen avgett det yttrande i vilket man godkänner försäljningen på felaktig grund. Detta har länsantikvarie Roger Edenmo uppmärksamats på och bekräftat, och därefter meddelat att Länsstyrelsen avser att fördjupa sitt yttrande till SFV (Länsstyrelsen 2025-05-30; Roger Edenmo, mail 2025-07-11).

Exakt var gränsen mellan fasta och lösa inventarier kommer dras är i dagsläget inte fastslagen. Oavsett var gränsen kommer dras så innebär den att **det sammanhållna kulturarvet splittras i två ofullständiga delar**, vilka båda görs otillgängliga för såväl allmänhet som forskare: De lösa inventarierna, exempelvis den unika franska möbeluppsättningen tillverkad av Ludvig XIV:s hovleverantör och som funnits på Salsta alltsedan den köptes in av Nils Bielke d.y. kommer med högsta sannolikhet att magasineras. Ur SFV:s perspektiv kommer man vilja sälja av med så många föremål kvar som möjligt för att öka försäljningsvärdet. Ur Nationalmuseums perspektiv ser man däremot risken att inventarier som blir kvar på slottet enkelt kan monteras ned och säljas vidare av en privat ägare – den låga bötessumman för kulturarvsbrott behöver inte vara alltför avskräckande i en sådan projektbudget.

I vad som 1993 definierats som fast inredning ingår flera välbevarade spegeldörrar dekorerade med Berainornamentik, kapellinredningen med dess trompe l’œil-målningar och altarpupp av Daniel Kortz, textilier, altar- och väggmålningar. I flera rum finns även tygspända bemålade innertak från 1600-talet i trompe l’œil och med snidade detaljer. I Riddarsalen finns stuckatur utförd av italienaren Giuseppe Marchi, efter förlaga från en stucklist i den norra längan på Stockholms slott som sedan förstördes i branden 1697. Här har vi alltså en möjlighet att få

kunskap om en del av det kungliga slottets historia genom denna bevarade list på Salsta (Wahlberg Liljeström 2007, s. 211).

De lösa inventarierna utgörs bland annat av konsthistoriskt värdefulla textilier, möbler och porträtt, såsom David Richter d y:s porträtt av Nils Bielke i Kungssalen, trolovningsporträtten av Nils Bielke och Eva Horn samt det mycket ovanliga ryttharporträttet av Gustaf Horn, som hänger i riddarsalen. Kulturhistoriskt betydelsefulla är även senrenässansporträtten av Nils Bielkes förfäder i riddarsalen och biblioteket.

Bland föremål som diskuteras huruvida de ska medfölja i köpet eller ej är Kungssalens fyra väggfasta kungaporträtt, målade av David Klöcker Ehrenstrahl, samt Riddarsalens stofflädertapet, som är norra Europas största bevarade stofflädertapet. Vi vet alltså inte med säkerhet idag om de kommer bli kvar med de osäkerhetsfaktorer det innebär, eller om de kommer att monteras ned och magasineras.

Diskussionen om föremålskategorier behöver ses i perspektivet att miljöerna har skapats som helheter och har betydelsefulla kulturhistoriska värden såsom helheter. Som exempel kan nämnas Blå salongen och Musiksalongen med dess målade spegelramar och överstycken, sidobord och gardiner. Ett ännu tydligare exempel är Drottningkammaren med dess 1600-talsinredning – de franska barockmöblerna i originalklädsel, paradsäng, väggtäckande sidendamast-tapeter, målade drottningporträtt och päronträsnidade dörrkarmar – men där det också installerats en kakelugn, finns eluttag för sänglampa och där den ena dörren leder till ett badrum med WC. Den här typen av välbevarade årsringar utgör en avgörande del av Salstas viktiga bidrag till kulturhistorien och ger betydande mervärden för forskning och undervisning. Det ska även nämnas att det i syskonen von Essens beslut att lämna kvar rumsinredningarna när man flyttade ut på 1970-talet fanns en förhoppning om att de skulle få vara kvar, just för att man ansåg att de hörde hemma i den historiska miljön.

Slutsatsen av ovanstående blir att uppdelningen mellan fasta och lösa inventarier gör att Salstas samlade kulturarv fullständigt kommer att slås sönder, helt oavsett vad en eventuell köpare har för ambitioner och förutsättningar att bevara och tillgängliggöra slottet: Även om vi föreställer oss den ideala kulturmecenaten kommer denne inte att få tillgång till något annat än den ofullständiga, nedplockade miljön. Det är ett djupt motsägelsefullt och ogenomtänkt förhållningssätt att sälja av byggnaden och den fasta inredningen, medan den lösa inredningen – som utgör en sammanhållen helhet tillsammans med den fasta – fortfarande bedöms vara så värdefull att den kommer fortsätta vara i statlig ägo, monteras ned och magasineras.

Konsekvensanalys saknas

Lagstiftningen kring byggnadsminnen är idag inte tillräcklig för att skydda den typ av helhetsmiljö som Salsta är och som *Kulturfastighetsutredningen* (SFV 2009) lyfter fram som ett viktigt skäl för bevarande – den sammanhållna landskapsbilden med ekonomibyggnader, slottsfastigheten och dess interiörer, inredning, konst och konsthantverk. Däremot finns andra fastslagna riktlinjer såsom Sveriges miljömål; miljö kvalitetsmålen SFV är ålagda att följa, däribland målet ”God bebyggd miljö” som anger att ”det kulturella, historiska och arkitektoniska arvet i form av värdefulla byggnader och bebyggelsemiljöer samt platser och landskap bevaras, används och utvecklas” (<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/preciseringar-av-god-bebyggd-miljo/>, hämtad 2025-08-08; SFV regleringsbrev 2025 <https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=24911> (hämtad 2025-08-20).

Enligt Länsstyrelsen kommer kraven på en köpare att bevara och underhålla byggnaden i princip att vara desamma även efter att den övergått från att vara statligt byggnadsminne till enskilt byggnadsminne (Länsantikvarie Roger Edenmo, mail 2025-08-08). Länsstyrelsen har dock inte samma samlade kompetens som RAÄ vad gäller att bedöma och kontrollera efterlevnad av allmänt underhåll, inomhusklimat, fukt och larm, vilket får följder inte minst för konst- och konsthantverksprodukter. Från Nationalmuseums håll betonar man att byggnadens allmänna skick kan försämrats inte minst i händelse av en misslyckad försäljningsprocess, då slottet riskerar att stå utrymt under flera år (Greger Sundin, mail 2025-07-01). Även en försäljning till en privat ägare kan påverka bevarandet negativt ur klimataspekt: att inredningen är så välbevarad har bl.a. sin grund i att man inte värmt upp slottet utan låtit temperaturväxlingarna gå långsamt och i takt med årstiderna. En högre inomhustemperatur är ofta önskvärt för moderna människor, men kommer att ruinera detta kulturarv.

Nationalmuseum har tydligt förmedlat att man varken har intresse eller utrymme att tömma Salsta – det finns i dagsläget inga tomma lokaler, vare sig magasin eller visningslokaler som står och väntar (UNT 2025-08-07). Försäljningen kommer belasta även Länsstyrelsen med utgifter och merarbete, då köparen kommer kunna ansöka om ersättning för kulturhistoriskt motiverade överkostnader (Länsstyrelsen 2025-05-30; länsantikvarie Roger Edenmo i mail 2025-08-08). Myndigheterna motarbetar alltså varandra i ärendet och utgifterna för slottet kommer inte att försvinna utan till stor del endast flyttas mellan myndigheter. Till den ekonomiska kalkylen ska adderas att Vattholma- och Upplandsbygden förlorar en betydelsefull plats för kulturförmedling, evenemang, turism och nätverkande, vilket beskrivs vidare längre fram.

Salsta idag är fullt funktionellt även om det naturligtvis finns ett fortlöpande underhållsbehov. Här är det svårt att föreställa en annan långsiktig ägare med samma ekonomiska möjligheter och samlade tekniska kompetens som SFV. En framtida avvägning är i vilken utsträckning årsringar ska få fortsätta vara tydliga i rummen och i miljön. SFV:s förvaltningsprincip är att låta byggnaden åldras naturligt. En aspekt vid en försäljning är att en framtida ägare kommer kunna radera ut historiens och generationernas påverkan på slottet genom drastiska renoveringar eller genom att inte uppmärksamma till synes obetydliga men för kulturarvet värdefulla detaljer, såsom barnens längdmärken i dörrposten till barnkammaren, tapeter och klädhängare i tjänstefolkets sovrum, eller spåren av den sänkta takhöjden i sovrummet. Och även om man skulle ha ambitionen att kontrollera den första köparen finns inga garantier vad gäller framtida ägare.

Slutsatsen blir att en privat ägare eller en stiftelse inte ger någon säkerhet för kulturarvet. Det saknas plan eller hållbar strategi hos berörda myndigheter för hur bevarande och skötsel ska kunna kontrolleras eller hur ansvar skall utkrävas. De kulturhistoriska värden som går förlorade vid en fortsatt försäljningsprocess utgörs dels av värden vi redan idag vet kommer gå förlorade, dels av värden som med stor sannolikhet kommer gå förlorade längre fram under processens gång. Dessa värden är irreversibelt förlorade. De går inte att återskapa.

Kvinnornas och tjänstefolkets roll

Salsta har i långa perioder präglats och bebotts av kulturhistoriskt starka kvinnor, ofta änkor med betydande social status och informell makt, såsom Sigrid Sture (1538–1613), Eva Horn (1653–1740), Aurora Koskull (1778–1852) och Wera von Essen (1890–1953). Spåren av dem syns än

idag i slottet och på bygden: Eva Horn lät grunda en skola i Tensta – en byggnad som fortfarande finns bevarad – Aurora Koskull var salongsvärdinna i Stockholm och ligger bakom ett antal av Salstas inredda rum, och Wera von Essens minne lever fortfarande i Vattholmabygden. Wera von Essen är också ihågkommen för sitt intresse för uppländsk kulturhistoria och föreningsliv samt för att hon under andra världskrigets år inrättade Salsta som ett konvalescenthem för finska officerare.

I SFV:s kulturhistoriska värdebeskrivning står att Salsta ägts av olika stormän och gått i arv mellan olika adelsätter. Vad som däremot inte framgår är att slottet ärvts inom en och samma släkt från det tidiga 1300-talet till 1970-talet. Ibland har arvet gått till en son, och andra gånger till en dotter eller ett systerbarn. Detta innebär att ägarnamnet skiftat, men att ägarlängden illustrerar den kombinerade patrilineära och matrilineära principen där släktförbindelser räknades och värderades på både männens och kvinnornas sida (Norrhem 2007, s. 52–55, 128; Haikari, Hakanen och Koskinen 2023, s. 132).

Kvinnolinjen på Upplandsbygden kan genom Eva Horn illustreras med hennes mor Sigrid Bielke från Wik och den mer bekanta halvsystem Agneta Horn från Björklinge. Sigrid Sture, Sigrid Bielke och Agneta Horn är samtliga skrivande kvinnor vars bevarade texter ingår i svensk litteraturhistorisk tradition och belyser kvinnors villkor och förutsättningar under 1500- och 1600-talen (Sjöblad 1997, s. 43; Samuelson 2002). Ett tillgängligt Salsta slott möjliggör att skapa berättelser om dem, och det finns ett stort pedagogiskt mervärde i att ha en plats som bjuder in att låta historien berättas och som möjliggör att illustrera den: ”Här på väggen ser ni Sigrid Bielkes porträtt, och vindbryggan som drogs upp när Erik XIV anföll Sigrid Stures familj fanns där ni gick över bron över vallgraven på väg hit från parkeringen ...”

Kulturfastighetsutredningen lyfter fram de möjligheter Salsta ger att forska på sådant som social skiktning och genus (2009, s. 30–31). Här finns goda möjligheter att belysa tjänstefolkets situation: Bevarade stallbyggnader, kök, serveringsgång, eldstäder, uppvärmningsskåp och kapellets enkla sittbänkar vittnar om den sociala skiktningen och arbetets praktiska verklighet. Många besökare blir som mest hänfödda över att få se tjänstefolkets enkla bevarade sovkamrar på vinden. Även på markerna i slottets närhet finns bevarade spår efter tjänstefolks och landbors villkor.

Slutsatsen blir att Salsta rymmer ett rikt och mångfacetterat kulturarv, som gör det möjligt att berätta många olika berättelser, och som är värdefullt ur både svenskt och ett internationellt perspektiv. En fortsatt försäljningsprocess skulle däremot innebära att tillgängligheten för allmänhet och forskare försvinner samtidigt som miljön i sig förstörs.

Ett tillgängligt och brukat kulturarv

När den senaste utredningen gjordes 2013 var Salsta relativt otillgängligt för allmänheten. Salsta golfklubbs försök att utnyttja slottet som klubbstuga hade slutat i konkurs och dåvarande hyresgäst inriktade verksamheten mot enstaka större tillställningar. Sedan 2020 har Alla tiders slott och kultur AB öppnat upp Salsta för allmänheten och gjort slottet tillgängligt året runt. År 2024 besökte drygt 14 000 personer slottet, och det ser ut att överträffas 2025. Utöver guidade rundvandringar och möjlighet att ta del av slottets historia på egen hand vid ”Öppet slott” anordnas också sällskapsevenemang såsom konserter, teatrar, historiska middagar, riddarspel,

mordgåtor, ”Förrädarna” och spökvandringar. Slottet kan även bokas för exempelvis konferenser och födelsedagsfester. Detta gör att besökare ur alla generationer och med många skilda intresseingångar hittar till slottet – personer som inte nödvändigtvis i första hand sökt sig dit av kulturhistoriskt intresse men som får uppleva kulturarvet så att säga ”på köpet”.

En viktig förklaring till framgången sedan 2020 är att verksamheten samverkat med en lång rad aktörer, där inte minst samarbetet med Wattholma Kultur- och hembygdsförening har bidragit till en stark förankring i lokalsamhället. Samverkan med Skokloster, Wik, Örbyhus och Österbybruk har givit besökare möjlighet att se flera slott under samma resa, och därmed få en fördjupad historisk förståelse över hur slotten hänger samman. (För lista över samarbetspartners, se <https://salsta-slott.se/samarbetspartners/> (hämtad 2025-08-22)).

Ytterligare en pusselbit till framgången är att Upplandsstiftelsen iordningställt en vandringsled, Salstaleden, mellan järnvägsstationen i Skyttorp och järnvägsstationen i Vattholma. Många av slottets besökare är vandrare som gör ett stopp i Salsta på vägen. Kanske inte minst för att fylla på med energi i Slottskaféet, men likafullt med kulturarvsupplevelsen adderat till naturupplevelsen under vandringen.

Utöver Vattholmabor och kommuninvånare besöks Salsta även av alltmer långväga gäster. Inte minst har besöksgrupper från Finland hittat till Salsta utifrån slottets starka koppling till Finland under både 1600-talet och 1900-talet. I samtal mellan svenska och finska historiker och historieintresserade är det annars en vanligt förekommande synpunkt från finsk sida att det finns ett svenskt ointresse, kunskaps- eller intresseunderskott för den under många århundraden gemensamma finska och svenska historien, vilket gör det mycket värdefullt att ta vara på denna tradition på Salsta. (<https://historia.nu/historia-nu/sa-forsvann-finland-ur-svensk-historia/>, hämtad 2025-08-09; <https://www.hbl.fi/2017-10-15/historiker-jublar-over-ny-barnbok-om-finlands-historia/>, hämtad 2025-08-09.)

Salsta slott utnyttjas frekvent för fördjupad konstvetenskaplig undervisning. Detta bland annat genom att studenter från Uppsala universitets konstvetenskapliga institution varje termin gör en studieresa till slottet.

1700-talsavsnittet av SVT:s dokumentärserie *Historien om Sverige* (2023) spelades in på Salsta. Både scenerna från tidigt 1700-tal med Arvid Horn och scenerna från sent 1700-tal med Gustav III var möjliga att spela in i autentiska miljöer tack vare den bevarade helheten på Salsta.

Den nuvarande verksamheten på Salsta slott har tilldelats ett antal utmärkelser, bland annat Uppsala kommuns kulturarvspris 2024 (<https://www.uppsala.se/kultur-idrott-fritid/stipendium/kulturarvspris/> (hämtad 2025-08-26)). Detta visar på att den nya tillgängligheten till slottet uppmärksammas brett.

Dagens öppna verksamhet och tillgängliga kulturarv demokratiserar berättandet om slottet och dess historia. Relativt ofta får man i visningsverksamheten höra berättelser såsom ”här arbetade min farmor som ung”, eller ”här var jag på julgransplundringar som barn”. Tanken på ett tillbommat slott väcker istället många negativa känslor. Numera har man hunnit vänja sig vid att

ha tillgång till slottet, parken och verksamheten, och på bygden minns man hur slottet tidigare var tomt och stängt och hur man uppfattade det som trist.

Det finns en betydande opinion mot försäljningen, lokalt och nationellt. Den Facebookgrupp som bildats för att protestera mot försäljningen har ett stort och växande antal medlemmar, likaså den namninsamling som Wattholma Kultur & Hembygdsförening initierat.

<https://www.facebook.com/groups/1266941171705658>

<https://www.mittskifte.org/petitions/behall-salsta-slott-i-statlig-ago>

SFV:s utförsäljningar av Salsta och andra kulturhistoriskt värdefulla objekt kritiseras också av bland andra arkitekt Kristina Berglund (SvD 2025-07-27), som diskuterar hur SFV härmed frångår sin uppgift att bevara det svenska kulturarvet: <https://www.svd.se/a/4BPOrG/stoppa-utforsaljningarna-av-kulturarvet-skriver-kristina-berglund>.

Vi vill här avslutningsvis lyfta en passage ur Kulturfastighetsutredningens inledande redovisning: ”Att SFV förvaltar en kombination av hyres- och bidragsfastigheter är en fördel. Hyresfastigheter är en drivkraft till exempel i utvecklingen av verksamhetsanpassningar och tillgänglighet, samtidigt som utveckling av restaureringskonst och kulturturism till stor del sker i bidragsfastigheterna som ofta är de kulturhistoriskt mest värdefulla fastigheterna. Rätt hanterat kan SFV nyttja de olika erfarenheterna som drivkrafter för både inom SFV liksom för samhället i övrigt.” (Kulturfastighetsutredningen, redovisning 2009, s. 3.) Systemet med bidragsfastigheter medför risken att kulturfastigheterna kommer att uppfattas som en belastning snarare än som myndighetens flaggskepp. Ett slott har dock aldrig i historien kunnat gå runt ekonomiskt av egen kraft utan behöver bedömas på vidare värderingsgrunder. Traditionellt har man även inom SFV bejakat synsättet att inkomster från t.ex. skog och jordbruk medfinansierar slottets driftskostnader – ett holistiskt synsätt vi anser väl värt att fortsätta ha i åtanke.

SFV har i uppdrag att vårda och tillgängliggöra det svenska kulturarvet, och med Salsta slott har man en uppenbar och given möjlighet att uppfylla detta uppdrag. Vår inlaga har syftat till att tydliggöra att Salsta är ett unikt och värdefullt kulturarv som skall bevaras för kommande generationer, samt belysa att försäljningsprocessen skadar detta kulturarv. Vi har även tydliggjort några av de möjligheter som finns med ett fortsatt statligt ägande, såsom tillgänglighet för allmänhet och forskare, bevarande och utveckling av kulturarvet, samt att behålla det under kompetensen av en statlig förvaltarorganisation.

Har staten en gång tagit ansvar för att rädda Salsta, ett av landets mest betydande kulturhistoriska och arkitekturhistoriska monument med tydlig anknytning till rikets historia, är det inte försvarbart att förminska det kulturhistoriska värdet genom att skilja det från inventarierna och överlämna det till privatägt godtycke.

Riksantikvarieämbetet bör således avråda Statens fastighetsverk från att driva försäljningsprocessen vidare.

Leif Lewin, Skytteansk professor emeritus i vältalighet och statskunskap, Uppsala universitet.

Dick Harrison, professor i historia, Lunds Universitet.

Fredric Bedoire, professor emeritus i arkitekturhistoria, jubeldoktor och docent i konstvetenskap.

Herman Lindqvist, författare och journalist.

Eva Lindqvist Sandgren, professor i konstvetenskap, Uppsala universitet.

Henrik Ågren, professor i historia, Uppsala universitet.

Hans Norman, professor emeritus vid historiska institutionen, Uppsala universitet.

Carina Jacobsson, docent, universitetslektor och studierektor vid konstvetenskapliga institutionen, Uppsala universitet.

Mia Åkestam, fd universitetslektor och studierektor i konstvetenskap, Stockholms universitet.

Johan Eriksson, docent i konstvetenskap, Uppsala universitet.

Carolina Brown Ahlund, docent i konstvetenskap, Uppsala universitet.

Jan O.M. Karlsson, universitetslektor i konstvetenskap och lärare på avdelningen för Kulturvård, Uppsala universitet samt tidigare t.f. professor i Kunsthistorie vid Trondheims Universitet.

Jakob Lindblad, universitetslektor i konstvetenskap, arkitekt, Uppsala universitet.

Cecilia Aneer, universitetslektor i textilvetenskap, Uppsala universitet.

Cecilia Candréus, universitetslektor i textilvetenskap, Uppsala universitet.

Jane Malcolm-Davies, universitetslektor i textilvetenskap vid Uppsala universitet och affilierad forskare vid Centre for Textile Research (CTR) vid Köpenhamns universitet.

Clas Tollin, fil. dr i kulturgeografi och docent i agrarhistoria, Sveriges lantbruksuniversitet.

Inger Olausson, hortikulturhistoriker och forskare vid Statens maritima och transporthistoriska museer.

Bengt Kylsberg, fd intendent på Skoklosters slott.

Hanna Bendz, doktorand i agrarhistoria vid Sveriges lantbruksuniversitet, guide på Salsta slott.

Referenser

Litteratur

Aronsson, Peter, *Historiebruk. Att använda det förflutna*. Studentlitteratur (2004).

Berglund, Kristina, *Tensta och Lena socknar från forntid till nutid*. Wikströms tryckeri AB (2016).

Birkedal Bruun, Mette, "Towards an Approach to Early Modern Privacy: The Retirement of the Great Condé", i *Early Modern Privacy: Sources and Approaches* (red. Green, Nørgaard, Birkedal Bruun). Brill (2022), s. 12–60.

Materialized Identities in Early Modern Culture, 1450-1750. Objects, Affects, Effects (red. Burghartz et. al.). Amsterdam University Press (2021).

Englund, Peter, *Det hotade huset. Adliga föreställningar om samhället under stormaktstiden*. Diss. Uppsala universitet, publicerad på Bokförlaget Atlantis (1989).

Haikari, Hakanen & Koskinen, "Individ och gemenskap", i *Adelns historia i Finland* (red. Haikari, Hakanen, Lahtinen & Snellman). Svenska litteratursällskapet i Finland, Lind & co (2023), s. 113–140.

Harding, Tobias, "Vilka är nationen? Om kulturarvet, staten, nationen och det civila samhället", i *I valet och kvalet. Grundläggande frågor kring värdering och urval av kulturarv* (red. Fredengren et al). Riksantikvarieämbetet (2023), s. 42–66.

Isaksson, Olov, *Vallonbruk i Uppland. Människor och miljöer*. Albert Bonniers förlag (1995).

Lindström, Dag och Tagesson, Göran, "Spaces for comfort, seclusion and privacy in a Swedish eighteenth-century town", i *Private/Public in 18th-Century Scandinavia* (red. Nauman, Vogt). Bloomsbury Academic (2001), s. 141–162.

Norrhem, Svante, *Kvinnor vid maktens sida 1632–1772*. Nordic Academic Press (2007).

Olausson, Inger, *projektansökan* Salstas trädgårdar, 2025.

Rahmqvist, Sigurd, *Sätessgård och gods. De medeltida frälsegodsens framväxt mot bakgrund av Upplands bebyggelsehistoria*. Diss. Stockholms universitet, utgivning Upplands fornminnesförenings tidskrift 53 (1996).

Samuelson, Jan "Att vinna ärans krona. En 1500-talskvinna skriver om sitt liv", i *Tid & Tillit. En vänbok till Eva Österberg* (red. Andersson, Johansson, Lindstedt Cronberg). Atlantis (2002), s. 139–164.

Sjöblad, Christina, *Min vandring dag för dag. Kvinnors dagböcker från 1700-talet*. Carlssons (1997).

Stobart, J. och Rothery, M., *Consumption and the Country House*. Oxford University press (2016).

Tollin, Clas, *Salstagodset*. Opublicerad uppsats (2019).

Wahlberg Liljeström, Karin, *Att följa decorum. Rumsdispositionen i den stormaktstida högreståndsbostaden på landet*. Diss, Stockholms Universitet (2007).

Utredningar och skrivelser

Regeringen (Kulturdepartementet), *Hemställan om byggnadsminnesförklaring av vissa statliga byggnadsverk m.m.* (1993-01-28).

Statens fastighetsverk (SFV), *Kulturfastighetsutredningen del 1* (2009):
<https://cms.sfv.se/Media/0c5daf15/kulturfastighetsutredningen-del1.pdf>

Statens fastighetsverk (SFV), *Kulturfastighetsutredningen del 2* (2009):
<https://cms.sfv.se/Media/hqlhyuut/kulturfastighetsutredningen-del2.pdf>

Regeringen, kommittédirektiv 2012:7: <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/kommittedirektiv/2012/01/dir.-20127>

Statens offentliga utredningar, *Statens kulturfastigheter - urval och förvaltning för framtiden*, SOU 2013:55, <https://www.regeringen.se/rattsliga-dokument/statens-offentliga-utredningar/2013/09/sou-201355/>

<https://sverigesmiljomal.se/miljomalen/god-bebyggd-miljo/preciseringar-av-god-bebyggd-miljo/>
(hämtad 2025-08-08).

Statens fastighetsverk (SFV), *Kulturhistorisk värdebeskrivning inför begäran om yttrande angående avyttring av Salsta slott*. Olle Nylind (2025-04-16).

Statens fastighetsverk (SFV), *Anhållan om yttrande gällande avyttring av SBM*. Ida Åsberg (2025-04-30), diarienummer 0912/25.

Statens fastighetsverk (SFV), regleringsbrev 2025
<https://www.esv.se/statsliggaren/regleringsbrev/?RBID=24911> (hämtad 2025-08-25).

Länsstyrelsen i Uppsala län, yttrande (2025-05-30), diarienummer 3729-2025.

Riksantikvarieämbetet, "Underlag från förvaltande myndigheter inför yttrande om avyttring" (utkast 2025-07-01).

Media och övriga länkar

“Encounter Network” <https://encounter.network/network-activities-and-initiatives/> (hämtad 2025-08-21).

Facebookgruppen ”Bevara kulturarvet Salsta slott”
<https://www.facebook.com/groups/1266941171705658> (hämtad 2025-08-09).

Harding, Tobias, blogg: <https://synpunkter.blogspot.com/2024/10/vilka-ar-nationen-kulturarvet-staten.html> (hämtad 2025-07-26).

Hufvudstadsbladet, <https://www.hbl.fi/2017-10-15/historiker-jublar-over-ny-barnbok-om-finlands-historia> (hämtad 2025-08-09).

Historia.nu, <https://historia.nu/historia-nu/sa-forsvann-finland-ur-svensk-historia> (hämtad 2025-08-09).

Mittskifte.org, namninsamling mot försäljningen: <https://www.mittskifte.org/petitions/behall-salsta-slott-i-statlig-ago> (hämtad 2025-08-09).

Salsta slott, <https://salsta-slott.se/samarbetspartners> (hämtad 2025-08-09).

Svenska Dagbladet (SvD) 2025-07-25: <https://www.svd.se/a/4BPOrG/stoppa-utforsaljningarna-av-kulturarvet-skriver-kristina-berglund> (hämtad 2025-08-09).

Sveriges Radio, ”Morgon i P4 Uppland”, 2025-07-14.
<https://www.youtube.com/watch?v=bOXY601NFPs>

Uppsala kommun: <https://www.uppsala.se/kultur-idrott-fritid/stipendium/kulturarvspris> (hämtad 2025-08-26).

Uppsala Nya Tidning (UNT) 2022-05-15: <https://www.unt.se/nyheter/ekonomi/artikel/odinsborg-och-salsta-slott-ska-saljas-inte-relevanta-for-statens-historia/rgpk4qer> (hämtad 2025-08-09).

Uppsala Nya Tidning (UNT) 2025-07-15: <https://www.unt.se/kultur/uppsala/artikel/hundratals-vill-stoppa-forsaljningen/rx7yew2l> (hämtad 2025-08-09).

Uppsala Nya Tidning (UNT) 2025-08-07: <https://www.unt.se/kultur/museer/artikel/unika-mobeln-kan-tvingas-flytta-nar-slottet-byter-agare/lqmwe5pr> (hämtad 2025-08-09).

Mailkorrespondens

Den mailkorrespondens som refereras i inlagan, med Roger Edenmo (Länsstyrelsen) och Greger Sundin (Nationalmuseum) finns hos avsändaren och kan bifogas i form av bilagor om så önskas.